

rum interrogaciones, & post Christi narrationem de ipso vix ali- quando & ipse interrogauit versuto consilio, vt familia ceteris interrogando, celaret proditiōis consilium. Nam vera tristitia, non sustinet moram. vnde sequitur: Respondens autem Iudas qui tradidit eum dixit: Nūquid ego sum rabbi? HIERO. In quo blandientis fingit affectum siue incredulitatis signum. Ceteri enim qui nō erant prodituri dicit: Numquid ego sum domine? Iste qui proditurus erat non dominum, sed magistrum vocat, quasi exulta- tionem habeat, si domino denegato saltem magistrum prodiderit. ORIGEN. Vel hoc ipsum quasi subfannans dicit, quia voca- batur magister, cum non esset hoc vocabulo dignus. CHR. Y. in Hom. quāuis autem Dominus poterat dixisse, argentum es paucis accipere, & adhuc audeo interrogare, sed nihil horum dixit iustissimus Iesus, nobis terminos & regulas praefigens. Sequitur enim: Et ait illi: Tu dixisti. R. E. M. I. G. Quod sic potest intelligi: Tu dicis & verum dicis, siue tu dixisti & non ego, vt adhuc ei lo- cus poenitentiae concederetur, dum non apertius eius perversitas manifestatur. R. A. B. A. Ponit hoc etiam sic dicitur a Iuda, & a Do- mino responderi, vt non omnes aduertent quod dictum erat. g. HIERO. Postquam typicum pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat, ad verum Pascha trans- greditur sacramentum, vt quando omni praefiguratione eius Melchisedech summi Dei sacerdos, panem & vinum offerens fecerat, ipse quoque in veritate sui corporis & sanguinis representaret. vnde dicitur. Canantibus autem illis. A. V. G. ad Ianuarium: In quo liquido apparet, quando primo accepterant discipuli cor- pus & sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunios. Numquid tamen propterea calumniandus est ritus vniuersae Ecclesiae, quod a ieiuniis semper accipitur? Placuit enim Spiritui sancto, vt in ho- no- rem tanti sacramenti in os Christiani prius dominicum cor- pus intraret, quam ceteri cibi. Saluator namque quo vehemen- tius commendaret mysterij huius altitudinem, vltimum in hoc voluit insigere cordibus & memoriz discipulorum a quibus ad passionem digressurus erat, & ideo non precepit quod deinceps ordi- dine sumeretur, vt apostolis per quos ecclesiam dispositurus erat seruaret hunc locum. G. L. O. Sub alia tamen specie carnem & sanguinem suum tradidit Christus, & deinceps sumendum insti- tuit, vt fides haberet meritum, quae de his est quae non videtur. A. M. B. de Sacramentis. Et vt nullus horror cruoris sit, & precium tamen operetur redemptionis. V. G. V. S. T. super Ioan. Com- mendauit autem Dominus corpus & sanguinem suum in eis re- bus, quae ad vnum aliquid rediguntur ex multis. Panis namque in vnum ex multis granis coactur, vinum vero in vnum ex multis acinis confluit. ita dominus Iesus Christus nos signauit, & mys- terium pacis ac vnitatis nostrae in sua mensa consecrauit. R. E. M. Aprē etiam fructum terrae obtulit, vt per hoc demonstraret, quia ad hoc venerat, vt illam maledictionem auferret, quae maledicta est terra propter peccatum primi hominis. Congruenter etiam iussit offerri quae de terra nascuntur, & pro quibus homines maxi- me laborant, vt non esset difficultas in acquirendo, & homines de labore manuum suarum sacrificium Deo offerrent. A. M. B. de Sacramen- tis. Ex hoc autem accipe anteriora esse mysteria Christiano- rum quam Iudaorum. Obtulit enim Melchisedech panem & vinum similis per omnia filio Dei, cui dicitur: Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech, de quo & hic dicitur: Accipit Iesus panem. G. L. O. Quod de pane frumenti intelli- gi debet. grano enim frumenti se comparauit dominus dicens: Nisi granum frumenti cadens in terram, & talis etiam panis com- petit sacramento, quia eius vsus est communior: nam alij panes propter eius defectum sunt. Quia vero Christus, vsque ad vlti- mum diem demonstrauit se non esse contrarium legi, vt supra ex verbis Chrysolto. habitum est, in vespere vero quando pascha im- molabatur secundum legis praecipuum azima comedendum erat, & omne fermentatum abiciendum, manifestum est, quod panis iste, quem Dominus accepit vt discipulis traderet, azimus fuit. G. R. E. G. O. in Registro: Soler autem nonnullos mouere, quod in Ecclesia alij offerunt panes azimos, alij fermentatos. Ecclesia naque Romana offert azimos panes propterea quod dominus si- ne vlla commitione suscepit carnem. alia vero ecclesiae offerunt fermentatum pro eo quod verbum patris indutum est carne, & est verus Deus & verus homo. nam & fermentum commiscetur farinae: sed tamen tam azimum quae fermentatum dum sumimus, vnum corpus domini nostri saluatoris efficitur. A. M. B. R. O. de Sa- cramentis: Iste autem panis ante verba sacramentorum panis est vtitatus, vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Conse- cratio aut quibus verbis est, & quibus sermonibus, nisi Dñi Iesu? Si. n. tanta vis est in eius sermone, vt inciperent esse quae non erant,

Epist. 118.

Lib. 4. c. 4. Super Ioan. tra. 26.

Lib. 4. c. 3.

Lib. 4. c. 4.

quanto magis operatorius est vt sint quae erant, & in aliud com- mutantur? Si. n. operatus est sermo caelestis in alijs rebus, non ope- ratur in caelestibus sacramentis? Ergo ex pane corpus fit Christi, & vinum fit sanguis consecratione verbi caelestis. Modis requiritur Accipe. Consecratio est, vt nō generetur homo, nisi ex viro & mu- liere: sed quia voluit Dominus, de Spiritu & virgine natus est Christus. A. V. G. de Ver. Do. Sicut ergo per Spiritum sanctum vera caro sine coitu creaturita & per eundem substantia panis & vini corpus Chri- sti & sanguis consecratur: & ideo quia verbo Dñi fit praedicta con- secratio subditur. Benedixit. R. E. M. I. Per hoc etiam monstra- uit, quia humanam naturam, vna cum Patre & Spiritu sancto gra- diuinae virtutis impleuit, & aeternae immortalitatis munere ditauit. Sed vt monstraret, quia corpus eius non abiq; sua voluntate subiectione passioni subditur. Ac fregit. A. V. G. in lib. Sentē. Properi. Cum. n. frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fi- delium funditur, quid aliud? Dñici corporis immolatio in cruce eiusque sanguinis effusio de latere designatur? D. I. O. N. Y. in Ecclē. Hierar. In hoc etiam ostenditur, quod vnum & simplex Dei ver- bum per humanationem compositum, & visibile ad nos peruenit, & ad se nostram societatem benigne peragens, spirituum bonorum distribuitorum nos participare fecit. vnde sequitur: Deditque discipu- lis suis. L. E. O. Papa in Ser. de Passi. Nec ab hoc quidem mysterio traditor submoritur, vt ostendatur Iudas nulla iniuria in se. Ispa- ratur, qui impietate voluntaria erat praedictus. A. V. G. super Io. De vno. n. pane & Petrus accepit & Iudas, sed Petrus accepit ad vitam, Iudas ad mortem. CHR. Y. in Ho. Et hoc Ioannes ostendit dicens: Quā post haec intrauit in eum Sathanas. Etenim maius peccatum est factum, & quā cum tali mente ad mysteria accessit, & quā cum accessisset, non factus est melior, neque timore, neque beneficio, ne- que honore. Christus autem non prohibuit eum quāuis omnia no- uerit, vt dicitur quā nihil dereliquit eorum, quae in corruptionem conueniunt. R. E. M. I. In hoc etiam facto reliquit exemplum Ecclē. si, vt neminem a societate sui, neque a cōione corporis & san- guinis Dñi fegregaret, nisi pro aliquo manifesto & publico crimine. H. I. L. A. Vel sine Iuda, Pascha accepto calice & fracto pane con- ficitur, dignus. n. aeternorum sacramentorum cōione non fuerat. Dicitur autem eum hinc intellexit, quod cum turbis reuerfus ostē- ditur. Sequitur: Sit autem accipite & comedite. A. V. G. V. S. T. de Verbi Domini. Inuitae Dominus seruos, vt praeparat eis cibum seipsum. Sed quis audeat manducare Dominum suum? & qui- dem quando manducatur reficit, sed non deficit. viuit manduca- tus, quia surrexit occisus, nec quando manducatur partes de illo facimus, & quidem in sacramento scilicet. Norunt fideles quemad- modum manducant carnem Christi. vniuersisque partem suam accipit. Per partes manducatur in sacramento & integer manet, totus in celo, totus in corde tuo. Ideo autem ista dicuntur sacra- menta, quia in eis aliud videtur, & aliud intelligitur. quod videri habet speciem corporalem, quod intelligitur, fructum habet spirituale. A. V. G. V. S. T. in v. super Ioanem. Carnem autem Christi non edamus tantum in sacramento, quod & multi mali faciunt sed vsque ad spiritus participationem mandu- cemus, vt in Domini corpore tanquam membra maneamus, vt eius spiritu vegetemur. A. M. B. R. O. S. I. V. S. de Sacra- mentis. Ante enim quā comederetur panis est: vbi autem ver- ba Christi accesserint dicitur: Hoc est corpus meum & corpus Christi est. h. R. E. M. I. G. Quia corpus suum sub specie panis, Domi- nus discipulis dederat pulchre etiam calicem sui sanguinis tradit eisdem. vnde dicitur: Et accipiens calicem gratias egit. In quo demonstrat quantum de nostra salute gratuletur, pro quibus etiam sanguinem suum funderet. CHR. Y. S. O. S. T. O. M. V. S. in Homil. Ideo etiam gratias egit, vt nos doceret qualiter opor- teret nos hoc mysterium percipere, & etiam monstrauit quoniam ad passionem non venit nolens. Erudiuit enim nos quodcum- que pacimur cum gratiarum actione ferre, & etiam ex hoc bonam spem nobis dedit. Si enim figura huius sacrificij, scilicet immo- latio agni paschalis, facta est liberatio populi ab Aegyptiaca ser- uitude, multo magis veritas liberabit orbem terrarum. Sequi- tur: Et dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Ne autem haec audientes turbarentur, primum ipse sanguinem suum bibit, indu- cens eos sine turbatione ad communionem mysterium. H. I. B. R. O. N. Y. contra Heluidium. Sic igitur Dominus Iesus fuit cō- iuuia & conuiuium, ipse comedens & qui comeditur. Sequitur: Hic est sanguis meus noui testamenti. CHR. Y. in Hom. Hoc est annunciationis legis nouae, hoc enim promittebat vetus testa- mentum quod continet nouum. Sicut. n. vetus testamentum ha- buit sanguine vitulorum & ouium, ita nouum habet sanguine dñici. R. E. M. I.

Gratianus de Cō. dist. 2. cap. cum frang. Cap. 3.

Serm. 7.

Tra. 26.

Hom. 83.

Bedai c. 10. prioris ad Cor. citat hūc locum ex Ser. quo- piam de ver- bis Euang.

Tra. 27.

Lib. 4. c. 4.

R. E. M. I. G. Sicut enim legitur, quia accepit Moyses sanguinem agni & misit in crateram, & intincto fasciculo hīsoi aspersit po- pulum dicens, hic est sanguis testamenti quod mandauit ad nos Deus. CHR. Y. in Hom. Sanguinem autem nominans, & pas- sionem suam pronuntiat dicens: Qui pro multis effundetur. Et rursum dicit mortis causam cum subdit: In remissionem pec- catorum: quasi dicat, sanguis agni in Aegy- pro effusus est pro sa- lute primogenitorū populi Israelis, hic au- tem in remissionem peccatorum vniuersi orbis terrarū. R. E. M. Et notandum, quia nō ait: Pro paucis, aut pro omnibus: sed pro multis, quia non venerat vnam tantum gen- tem redimere: sed multos de omnibus gentibus. CHR. Y. in Ho. Hoc autem dicens, ostendit quod passio eius mysterium est salu- tis humanae, per quod etiam discipulos consolatur. Et sic Moyses ait: Hoc erit vobis memoriale sempiternum, ita & ipse dixit, vt Lucas refert: Hoc facite in meam commemorationem. R. E. M. Non solum autē panē, sed etiam vini ostendū docuit, vt elurien- tes & sitientes iustitia his mysterijs doceret esse recreandos. G. L. O. Sicut enim corporalis refectio fit per cibum & potum: ita sub spe- cie cibi & potus nobis spirituale refectio dominus praepa- rat: Conueniens etiam fuit ad signandum Dominicam passio- nem, vt sub duplici specie hoc sacramentum institueretur. In pas- sione enim sanguinem suum effudit, & sic sanguis eius fuit a cor- pore separatus. Oportuit ergo ad Dominicam passionem reprae- sentandum, seorsum proponi panem & vinum, quae sunt corporis & sanguinis sacramenta. Sciendum tamen est, quod sub vtraque specie totus Christus continetur, sub specie quidem panis simul sanguis cum corpore, & sub specie vini simul corpus cū sanguine. A. M. B. in Epistola ad Corin. Ideo etiam in duabus speciebus ce- lebratur: valet enim ad tuitionem corporis & animae quod percipi- mus. C. Y. P. R. I. ad Caecilium epist. 3. lib. 2. Calix vero Domi- ni non est aqua sola & vinum solum: nisi vtrique miscetur. quō nec corpus Domini potest esse farina sola aut aqua sola: nisi vtrū- que fuerit adunatum. A. M. B. de Sacra. Si autem Melchisedech panem & vinum obtulit, quid sibi vult aquae mistio? Accipe ratio- nem. Terigit Moyses petram, & petra vnam maxime fudit, pe- tra autem erat Christus, & vntus de militibus lancea terigit latus Christi, & de latere eius aqua fluxit & sanguis, aqua vt mundaret, sanguis vt redimeret. R. E. M. I. Sciendum etiam, quod vt Ioan- nes dicit: Aqua multae populi sunt. Et quia non oportet semper manere in Christo, & Christum in nobis, vinum aquae mistum of- fertur, vt ostendatur quia caput & membra, id est Christus, & Ecclē. si, vnum sunt corpus, vel vt demonstratur, quia nec Christus passus est absque amore nostrae redemptionis, nec nos saluari pos- sumus absque illius passione. CHR. Y. S. O. in Ho. Quia vero de passione & cruce eius locutus erat, consequenter eum qui de re- surrectione est sermone inducit dicens: Dico autem vobis, non bibam ammodo de hoc geni. vi. vsque in di. il. cum il. bi. vobis. no. in regno patris mei. Regnum autem resurrectionem suam nomi- nat. Ideo autem hoc de resurrectione dixit, quod scilicet cū Apo- stolis esset bibiturus, ne aliqui existimarent phantasmam esse resur- rectionem: & ideo persuadentes hominibus de Christi resurrectione dixerunt: Simul comedimus & bibimus cum eo, postquam re- surrexit a mortuis: per hoc ergo ostendit, quod videbunt eum cla- re suscitatum, & cum ipsis rursum erit. Quod autem dicit: Noui. intelligendum est noue, id est nouo modo, non quasi corpus passi- bile habens & indigens cibo. Non enim post resurrectionem co- medit & bibit, quia cibo indigeret, sed propter resurrectionis cer- titudinem. Quia vero sunt quidam Haeretici in sacris mysterijs aqua vntes non vino, demonstrat per haec verba, quoniam & cū sacra mysteria tradidit vinum dedit, quod & resuscitatus bibit. propter hoc dicit: Ex hoc genimine vitis. Vitis enim vinum non aquam generat. HIERO. Vel aliter: De carnalibus dominus transit ad spiritualia, quod vinea de Aegypto transplantata popu- lus fit Israel, sacra scriptura testatur. dicit ergo dominus se de hac vinea nequaquam esse bibiturum, nisi in regno patris. Regnum patris fidem puto esse credendum, ergo cum Iudaei regnum receperint patris, tunc de vino eorum Dñs bibet. Attende autem quod dicit: Patris & non Dei. Omnis. n. pater nomen est filij, ac si diceret, cum crediderint in Deum patrem, & adduxerit eos pater ad filium. R. E. M. I. Vel aliter: Non bibam de geni. vi. huius, i. non vltra syna- gogē carnalibus oblationibus delectabor, in quibus illa paschalis agni immolatio praecipuum locum tenere solebat: Aderit autem tempus meae resurrectionis & dies, in quo in regno patris consti-

turus, gloria aeterna immortalitatis sublimatus, vobiscum illud bibam nouum, hoc est de saluatione illius populi iam renouati p- aquam baptismatis, quasi nouo gaudio lactabor. A. V. G. de Quae. Euan. Vel aliter, cum dicit: Bibam illud nouum, vult intelligi hoc vetus esse. Quia ergo de propagine Adam, qui vetus homo appel- latur, corp⁹ suscepit, quod i passione mor- ti traditurus erat: vn- de etiam per vini sa- cramentum commē- dauit sanguinem suū, quid aliud nouum vi- num quā immorta- litatem renouando- rum corporum intel- ligere debemus? Quae autem dicit: Vobiscum bibā. Et ipsis resurre- ctionem corporum ad induendam immortalitatem promittit, vobiscum. n. non ad idem tempus, sed ad eandem inuouationem esse dictum accipiendum est. nam & nos dicit Apostolus resurre- xisse cum Christo, vt spes rei futura iam laetiam praesentem asse- rat. Quod autem de hoc genimine vitis, etiam illud nouum esse di- cit, significat vtrique eadem corpora resurrectione secundum inuouationem caelestem, quae nunc secundum terrenam vetustatem sunt mortura. H. I. L. A. Videtur autem ex hoc, quod Iudas cum eo non biberit, quia non erat bibiturus in regno, cum vniuer- sos tunc bibentes ex vitis istius fructu bibituros secum postea pol- liceretur. G. L. O. Sed sustinendo aliorum sanctorum sententiam, quod si Iudas sacramenta receperit a Christo, dicendum est, quod hic dicit, vobiscum, ad plures eorum non ad omnes referendū est. i. ORIGEN. Discipulos qui accepterant benedictionis panem, & biberant calicem gratiarum actionis, docebat dominus, vt his oibus hymnum dicere patri, vnde dicitur: Hym. di. ex. in. mō. o. 3. vt de alto transiret ad altū, quia fidelis non potest aliquid agere in cō- ualle. CHR. Y. in ho. Audiant quicūq; velut porci simpfr mādu- cantes cū ebrietate surgunt, cū deceret gras agere, & in hymnū me- sam desinere. Audiant quicūq; vltimam orationē in sacris mys- terijs non expectant. vltima. n. oro illius hymni est signū. Gras ergo egit anteq̄ sacra mysteria discipulis daret, vt & nos gras ageremus. Hymnū dixit postq̄ dedit, vt & nos hoc ipsum faciamus. H. I. E. Iuxta hoc exemplū Saluatoris, quae pane Christi, & calice saturatus, & inebriatus fuerit, potest laudare Deū, & confendere montē oli- ueti, vbi laborum refectio dolorisq; solatiū, & veri luminis no- ritia est. H. I. L. Per hoc et ostendit, quod hoies consummati in vniuersis diuinorum mysteriorū virtutibus, gaudio exultationeq; cōi in ce- lestem gloriā efferunt. ORI. Aprē et mons misericordiae est ele- ctus, vbi pñciaturus fuit scandalum infirmitatis discipulorum, iam tunc paratus vt non repelleret discipulos discedentes, sed vt reciperet reuertentes. vñ sequit. Tunc di. il. Iesus. Oēs vos scan- patie. in me in ista no. H. I. E. Praedicit quidē quod passuri sunt, vt eū passi fuerint non desperet salutē, sed agentes pñiam, liberentur. CHR. Y. in Ho. In quo et docet nos, quales an crucē fuerint disci- puli, & quales post crucē. Et. n. qui neq; cum Christo, dū crucifige- batur stare poterant, post mortē Christi adamante fuerint fortiores. Fuga. n. discipulorū & timor demonstratio est mortis Christi vt confundant qui haeretici Marcionis agrotant. Si. n. neq; ligatus est neq; crucifixus: vñ Petro & reliqs Aplis incussus est tatus timor? H. I. E. Et signatē addit: In ista nocte, quia quō qui inebriant, nocte inebriantur, sic & q scandalum patiuntur, in nocte & tenebris sus- sument. H. I. L. Huius etiā praedicationis fides auctoritate prophe- tiae veteris continebatur. vñ sequit. Scriptum est. n. percu. Pasto. & disper. oues gregis. H. I. E. R. O. Hoc alijs verbis in Zacharia propheta scriptum est, & ex persona Propheta ad Deum dicitur: Percute Pastorem & dispergentur oues. percutitur autem Pastor bonus, vt ponat animam suam pro ouibus suis, & de multis gre- gibus errantib; fiat vnus Grex, & vnus Pastor. CHR. Y. S. O. in Ho. hanc autem Prophetiam inducit, simul quidem suadens eis attendere semper quae scripta sunt, simul etiam ostendens quoniam secundum Dei consilium crucifigebatur, & vndiq; monstrans non alienum se esse a veteri testamento, qui in eo pronuntiat. non autem permisit eos in tristibus permanere: sed & leta praenunciat dicens: Postquam autem resurrexero, praecedam vos in Galileam, non enim confestim post resurrectionem in caelo eis apparuit: ne- que in longam quandam regionem, vt eis appareat vadit: sed in ipsa gente, & in ipsis fere regionibus, vt & hinc crederent, quon- iam qui crucifixus est, ipse est qui resurrexit. Propter hoc etiam se in Galileam abire dicit, vt a timore Iudaorum liberati, crede- rent ei quod dicebatur. ORIGEN. Praedicit etiam hoc eis, vt qui ad modicum dispergentur scandalum passi, post congregen- tur a resurgente Christo, & praecedente eos in Galileam genitū. H. I. L. A. Sed Petrus in tantum, & affectu & charitate Christi Cat. Aur. S. Tho. M. 4. efferebatur,

Lib. 1. c. 43.

Tra. 35.

Hom. 83.

erebatur, vt & imbecillitatem carnis suae, & fidem verborum do-
mini non contueretur, quasi dicitur eius efficienda non essent. vñ se-
quitur: Respondens Petrus ait illi: Et si omnes scandalizati fue-
rint in te, ego numquam scandalizabor. CHRYSO. in Hom.
Quid ais o Petre? Propheta dixit: Dispergentur omnes, & Chri-
stus confirmabit quod
dictum est, & tu dicis:
Nequaquam. Quando
dixit: Vnus ex vobis
me tradet, timebas
ne tu esses traditor, q̄-
uis nihil tibi tale con-
fiscus eras, nunc autem
manifeste eo dicente,
qm̄ cōtradizabimini,
cōtradizabit sed quia
eratus erat ab anxie-
tate, quā de perditio-
ne habuerat, confidens de reliquo dicebat: Ego numquam scan-
dalizabor. HIERO. Non tamen est temeritas nec mēdaciū,
sed fides est Apostoli Petri: & ardens affectus erga Dominum salu-
tatorum. REMIG. Quod ergo ille dicit prauidentem, ille de-
negat amando, vbi moraliter instruitur, vt quantum confidimus
de ardore fidei, tantum timeamus de carnis fragilitate. videtur ta-
men accusabilis Petrus, & quoniam contradixit, & quoniam alijs
seipsum praeponit, & tertio, quoniam totum sibi attribuit, quasi
fortiter esset perseueraturus: vt hoc igitur in eo sanaret, permittit
ferri eius casum, non impellens eum ad negandum, sed eum sibi de-
ferens, & naturam humanam de fragilitate conuincens. ORIG.
Vnde alij discipuli scandalizati sunt in Iesu: Petrus autem non solum
scandalizatus, sed abundantius relinquitur, vt ter denegaret.
Vnde sequitur: Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte an-
tequam gallus cantet, ter me negabis. AVGVST. de Concor.
Euange. Potest autem mouere, quod tam diuersa non tantū ver-
ba: sed etiam sententias Euangelistae praemittunt, quibus praemo-
nitus Petrus, illam praesumptionem proferret, vel cum Domino,
vel pro Domino moriendi, ita vt cogant intelligibiliter eum ex-
pressisse praesumptionem suam, diuersis locis sermonis Christi, &
ter illi a Domino responsum, quod eum esset ante galli cantum
ter negaturus, sicut etiam post resurrectionem ter illum interro-
gat, vt illum amet, & mandatum de paciscendis omnibus ter praee-
cepit. Quid enim habent haec verba Matthaei, vel sententiae simi-
le illis, quibus secundum Ioannem, vel quibus secundum Lucam
Petrus protulit praesumptionem suam? Marcus autem pene ipsis
verbis hoc commemorat, quibus & Matthaeus, nisi quod distin-
ctius quemadmodum futurum esset, expressit dictum esse a Do-
mino: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac priusquam bis
gallus vocem dederit, ter me negaturus. vnde nonnulli, qui pa-
rum attendunt, Marcus videtur non congruere ceteris. tota enim
negatio Petri trina est, quae si post primum galli cantum inciperet,
fallum dixisse videretur tres Euangelistae, qui dicunt dixisse do-
minum, quod antequam gallus cantaret, eum Petrus esset negatu-
rus. Rursus si totam trinam negationem ante peregerit, quam
cantare gallus inciperet, superfluo dixisset Marcus deprehenderet
ex persona Domini: Priusquam gallus bis vocem dederit, ter
me negaturus. Sed quia ante primum galli cantum cepta est illa
trina negatio, attendunt tres Euangelistae, non quando eam cō-
pleturus esset Petrus, sed quando futura esset, & quando incipere-
ra, id est ante galli cantum quamquam in animo eius, & ante
primum galli cantum tota possit intelligi, quoniam ante galli can-
tum tantus timor obfederat mentem, qui eam posset vsque ad ter-
tiam negationem perdere. Multominus igitur mouere debet,
quia trina negatio etiam trinis negantis vocibus, ante galli cantū
cepta, etsi non ante primum galli cantum peracta est, tanquam si
alicui diceretur: Antequam gallus cantet, ad me scribes Epistolam.
in qua mihi ter conuiciaberis, non vtique si eam ante omnem
galli cantum scribere inciperet, & post primum galli cantum fini-
re: ideo dicendum erat fallum fuisse praedictum. ORIGEN.
Quereres autem, si possibile erat, vt non scandalizaret Petrus, se-
mel Salvatore dicente, quoniam omnes vos scandalum patiemini
in me. Ad quod aliquis responderet, quoniam necesse erat fieri,
quod praedictum erat a Iesu. Alius autem dicit, quoniam qui exor-
tatur a Ninivitis, quae praedixerat per Ionam non fecit, possibile
fuit vt repelleret etiam scandalum a Petro deprecante. Nunc autē
promissio eius auidax in affectu quidem prompto, non sine prudē-
ti facta est ei causa, vt non solum scandalizaretur, verū etiam ter
denegaret. postquam autem cum affirmatione iuramenti pronū-
ciat, dicit aliquis, quod non erat possibile, vt non denegaret. Si
enim iuramentum erat Christi, amen, mentis fuisse dicendo:
Amen dico tibi, si verum dixisset Petrus, quia non te negabo.
Videtur autem mihi ceteri discipuli cogitantes, quod primum
fuerat dictum. Omnes vos scandalum patiemini. Ad hoc autem

Lib. 3. ca. 2.

quod dictum est Petro: Amen dico tibi, promiserunt similiter Pe-
tro, quia non erant comprehensum in illa Prophetia, vnde sequitur:
Ait illi Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum non te nego-
bo. Similiter & omnes discipuli dix-
erunt. Tunc venit Iesus cum illis,
in villam quae dicitur Gethsemani. Et dixit discipulis suis:
Sedete hic, donec vadam illuc
& orem. Et assumpto Petro, &
neret mortis, nullo modo ab eius fide posset auelli, & similiter alij
Apostoli per ardorem mentis non timuerunt diuinum mortis:
sed vana fuit praesumptio humana, sine protectione diuina. CHRYS.
in Ho. Hinc ergo magnum discimus dogma, quod non sufficit de-
siderium hominis nisi diuino aliquis porciatut auxilio.
K. REMIG. Paulo superius Euangelista dixerat, quia hymno-
iam dicit, exijt cum discipulis in montem oliueti, & vt ostenderet
ad quem locum ipsius montis diuenerit, consequenter adiunxit:
Tunc venit Iesus cum illis in villam quae dicitur Gethsemani.
RABA. Lucas dicit: In montem oliueti. Ioannes trans iordanem
Cedron, quod idem est quod Gethsemani, & est locus in quo ora-
uit ad radicem montis oliueti, vbi hortus est, vbi etiam Ecclesia est
aedificata. HIERO. Gethsemani interpretatur Vallis pinguis-
sima, in qua iussit discipulos sedere paulisper, & expectare redeun-
tem, donec pro cunctis dominus solus oraret. ORIGEN. Non enim
conueniebat vt ibi caperetur, vbi cum discipulis manducauerat
Pascha, conueniebat autem & priusq̄ proderet orare, & eligere
locum mundum ad orationem, vnde sequitur: Et dixit discipulis
suis, sedete hic, & orem. CHRYS. in Ho. Hoc autem dicit,
quia discipuli indiuisibiliter sequebantur Christum, consuetudo
enim erat sine discipulis orare, hoc autem faciebat erudius non
in orationibus quietem nobis consistere & solitudinem querere.
DAMA. in Lib. 3. Sed cum oratio sit ascensus intellectus ad Deum,
vel petitio decemur a Deo, qualiter dominus orabat? Neque enim ascensione, quae ad Deum est, indigebat intellectus
eius, semel secundum personam Deo verbo vnitus neque ea quae
a Deo est petitio: vnus enim Deus & homo Christus est. Sed for-
mans in seipso quod nostrum est, docuit nos a Deo patre petere,
& ad ipsum extendi: sicut enim passiones sustinuit, vt triumphans
aduersus eas victoriam nobis tribueret: ita orat nobis viam facies
ad eam, quae ad Deum est ascensio, & pro nobis omnem iusti-
tiam implens, & reconcilians nobis patrem suum, & vt principij
ipsum honorans & monstrans, quod non est Deo contrarius.
REMI. Cum autem dominus in monte orauit, docuit nos
in oratione pro caelestibus Dominum supplicare. Cum vero in
villa orauit, nos instruit, vt in oratione semper humilitatem
seruare studeamus. RABA. Pulchre autem appropin-
quans passioni, in valle pinguedinis orasse dicitur, vt demon-
straret, quod per vallem humilitatis, & pinguedinem charita-
tis mortem pro nobis suscepit. Moraliter etiam nos instruit,
vt non gestemus cor aridum a pinguedine charitatis. REMIG.
Appropinquans morti Dominus, in valle pinguedinis orauit,
quia per vallem humilitatis, & pinguedinem charitatis pro no-
bis mortem subiit. Quia vero fidem discipulorum & constantiam
deuote sibi voluntatis acceperat: sed turbandos illos & disper-
gendos praesciebat: ideo iussit eos in loco sedere. nam sedere re-
quiescentis est, laboraturi enim erant eum negaturi. Quali-
ter autem progressus sit, manifestat cum subiungit: Et assum-
pto Petro & duobus filijs Zebedaei, cepit contristari & maestus
esse. Illos videlicet assumpsit, quibus in monte claritatem sua
maiestatis ostenderat. HILARIVS. Sed quia dicit: Cepit
contristari & maestus esse, haereticorum omnis hic lenis est,
vt opinentur metum mortis in Dei filium incidisse, quia asserunt
non de aeternitate prolaturum, neque de infinitate paterna substan-
tiae exitisse: sed ex nihilo per eum qui omnia creauit, esse factam: &
ideo in eo doloris anxietas: ideo metus mortis, vt qui mortem ti-
mere potuit & mori possit, qui vero mori potuit, licet in futurum
erit, non tamen per eum qui se genuit ex praeterito sit eternus,
quod si per fidem capaces Euangeliorum essent, scirent verbum
in principio Deum: & hoc in principio apud Deum: & eandem
esse aeternitatem gignentis & geniti. Sed si virtutem illam incorru-
ptae substantiae imbecillitatis suae, forte assumptio carnis insecer-
rit, vt sit ad dolorem infirma, ad mortem trepida, iam & corrup-
tioni subdita erit, ac si aeternitate demutata in metu, hoc quod
in ea

Trac. 35.

Hom. 84.

Cap. 24.

Quaest. 80.

Cap. 20.

in ea est poterit aliquando non esse. Deus autem sine mensura te-
porum semper est, & qualis est, talis semper aeternus est. Mori igitur
nihil in Deo potuit, nec ex se met' Deo vllus est. HIERO.
Nos autem ita dicimus hominem passibilem a Deo filio susceptū,
vt deitas impassibilis permaneret. Passus est enim Dei filius non
putatus, sed vere om-
nia, quae scriptura te-
statur, secundum illud
quod pati poterat, se-
cundum substantiam
assumptam. HILAR.
de Trinitate. Puto autē
non alia hic ad timen-
dum quam passionis,
& mortis causa a qui-
busdam praetenditur.
Interrogo autem eos,
qui hoc ita existimant, an ratione subsistant, vt mori timuerit, qui
omnem ab Apostolis timorem mortis expellens ad gloriam eos
se martyrii adhortatus. quid enim ipse in mortis sacramento do-
luisset existimandus est, qui pro se morientibus vitā rependit? De-
inde, quem dolorem mortis timeret, potestatis suae libertate mori-
turus? In animo passio honorificatura eum erat, quomodo tristem
eum metus passionis effecerat? HILAR. Quia ergo mētem Do-
minum fuisse legimus, causas mēstiae reperimus, admonuerat su-
perius omnes scandalizandos: Petrum etiam Dominus ter negatu-
rum esse respondit, assumptusque eo, & Jacobo, & Ioāne cepit tri-
stis esse: ergo non ante tristis est quod illum assummit: sed omnis metus
illis esse cepit assumptis, atque ita nō de se orta est: sed de eis, quos
assumpsit. HIERO. Contristabatur ergo Domi-
nus non timore patiendi, qui ad hoc venerat, vt pareretur, & Pe-
trum temeritatis arguerat, sed propter infelicissimum Iudam, &
scandalum oium Apertorum, & refectionē, vel reprobationē populi
Iudaeorum, & euerisionē miserē Hierusalē. DAMAS. in Li. 3. Vel
aliter. Omnia quae a non ante ad esse deducta sunt a conditore, exi-
stendi naturaliter desiderium habent, & non existere naturaliter
fugiant. Deus igitur verbum homo factus est: habuit hoc deside-
rium, quo desiderauit escam, & potum, & somnum, quibus. f. con-
seruatur vita, & naturaliter experientia horum usus est. & econ-
trario, corruptura reformidauit, vnde & tempore passionis, quam
voluntarie sustinuit, habuit mortis timorem naturalem, & tristitia-
tem: est enim timor naturalis quo anima non vult diuidi a corpo-
re, propter naturalem familiaritatem, quam et a principio condi-
tor verum in seipso posuit. HIERO. Dominus ergo noster vt verita-
tem assumpti probaret hominis, vere quidem contristatus est, sed
nō passio in animo illius dominaretur, per passionem cepit con-
tristari: aliud enim contristari, & aliud incipere contristari. R. E.
M. I. Desistunt autem in hoc loco Manichaei, qui dixerunt il-
lum phantasticum corpus assumpsisse: nihilominus & illi qui dix-
erunt eum veram animam non habuisse, sed loco animae diuinitatē.
AVG. in Lib. lxxxiij. Quaest. Habemus enim euangelistarum
narrationes, per quas Christum & natum de beata virgine Maria
cognouimus, & comprehensum a Iudeis & flagellatum, & cruci-
fixum atque interfectum, & sepulchrum in monumento, quae omnia
intelligere sine corpore nemo potest facta esse, nec figurate accipiē-
da quiaquam vel demeritissimum dixerit, quod dicta sint ab eis, qui
res gestas vt meminerant, narrauerunt. Sic ergo isti corpus eum ha-
buisse testantur, sicut & eum habuisse indicat animam affectiones
illa quae non possunt esse nisi in anima, quas nihilominus eidem
euangelistis narrantibus legitur: Et miratus est Iesus, & iratus, &
contristatus. A. M. B. super Lucam. Cum ergo in euangelio ista re-
feruntur, non falso vtique referuntur, verum ille hos motus certis-
sime dispensationis gratia ita cum voluit suscepit animo huma-
no, vt cum voluit factus est homo. Habemus quidem & nos huius
modi affectus ex humanae conditionis infirmitate, non autem ita
Dominus Iesus, cuius infirmitas fuit ex potestate. DAMAS. in 3.
Libro. Quapropter naturales nostras passiones secundum naturā,
& supra naturam fuerunt in Christo, secundum naturam enim,
quia permittebat carni pati, quae propria, super naturam autem,
quia non precedebant in eo voluntatem naturalia, nihil enim co-
actum in Christo consideratur: sed omnia voluntaria, volens enim
esuriuit, volens timuit, & contristatus est. Et ideo de manifestatio-
ne tristitia subditur. Tunc ait illis: Tristis est anima mea vsque
ad mortem. A. M. B. super Lucam. Tristis autem est, non ipse, sed
anima. Non enim tristis sapientia, non diuina substantia, sed ani-
ma, suscepit eam animam meam, suscepit corpus meum. H. I. E.
Non autem propter mortem, sed vsque ad mortem dicitur con-
tristatus, donec Apostolos sua liberet passione. Dicant qui irritio-
nabilem Iesum simpliciter animam suspicantur, quomodo corriste-
tur, & nouerit tempus tristitia, quamuis enim & bruta mereant
animalia: tamen non nouerunt nec causas, neque tempus vsque ad
quod debeant contristari. O. R. V. Vel aliter: Tristis est anima mea

93
A vsque ad mortem, quasi dicit: Tristitia cepta est in me, non semper,
sed vsque ad tempus mortis, vt cum mortuus fuero peccato, mo-
riar & vniuerse tristitia, cuius principium tantum fuit in me. Se-
quitur: Sustinete hic, & vigilate mecum, ac si dicit. Ceteros qui-
dem iussit sedere ibi, quasi infirmiores ab agone isto seruans eos se-
curos, vos autem qui
si firmiores adduxi,
vt collaboretis meū
in vigiliis, & orationi-
bus: tamen & vos ma-
nete hic, vt vnusquis-
que in gradu suae vo-
cationis consistat, quā
omnis gratia, quam-
uis fuerit magna, ha-
bet superiorem. H. I. E.
Vel ideo a somno p-
hibet, cuius tempus non erat imminente discrimine, sed a somno
infidelitatis, & torpore mentis.
I. O. R. V. Petrum magis de se confidentem, & alios adduxit, vt
videant cadentem in faciem & orantem, & dicant non magna, sed
humilia de se sapere, nec veloces esse ad promittendum, sed solli-
citi ad orandum, & ideo dicitur: Et progressus pusillum, Nolebat
enim longe fieri ab eis, sed iuxta eos constitutus orare, & qui dix-
rat: Discite a me, quia mitis sum & humilis corde. laudabiliter se
humilians cadit in faciem, vnde sequitur: Procidit in faciem orans,
& dicens: Mi pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Mani-
festans autem in oratione sua deuotionem, quasi dilectus, & com-
placens dispositioni patris, addidit: Verum tamen, non sicut ego
volo, sed sicut tu. Docens, vt non oremus fieri nostram volunta-
tem, sed Dei. Et autem quae cepit pauere, & tristari, secundum hoc
orat calicem passionis transire, & non sicut ipse vult, sed sicut pa-
ter: hoc est non secundum substantiam eius diuinam, & impassibi-
lem, sed secundum naturam humanam, & infirmam, suscipiens. n.
naturam carnis humanae omnes proprietates impleuit, vt non in
phantasia habuisse carnem estimaretur, sed in veritate. Proprium
est autem hominis fidelis, primum, quidem nolle pati aliquid dor-
loris, maxime quod ducit vsque ad mortem, quia homo carnalis
est. si autem sic voluerit Deus acquiescere, quia fidelis est. nam si-
cut multum considerare non debemus, ne nostram uirtutem videa-
mus profiteri, sic diffidere non debemus, ne Dei adiutoris nostri
impotentiam videamur pronuntiare. Norandum est autem, quo-
niam Marcus quidem & Lucas hoc ipsum scripserunt: Ioannes
autem orantem Iesum, vt transeat ab eo calix, non introducit,
quoniam hi magis secundum humanam naturam eius exponunt
de eo, quam secundum diuinam: Ioannes autem magis secundum
diuinam. Aliter autem Iesus videns qualia erant Iudaei passuri
petentes eum ad mortem, dicebat: Pater, si possibile est, transeat
a me calix iste. H. I. E. Vnde signanter dicit: Calix iste. hoc est
populi Iudaeorum, qui excusationem ignorantiae habere non pos-
sunt si me occiderint, habentes legē, & Prophetas, quae me vaticina-
tur. O. R. V. Rursus videns quanta utilitas totius mundi esset fu-
tura per passionem ipsius, dicebat: Sed non sicut ego volo, sed si-
cut tu. si possibile est, ut sine passione mea omnia ista bona pro-
ueniant, quae per passionem meam sunt pronuntia: transeat pas-
sio haec a me, ut & mundus saluetur, & Iudaei in passione mea non
pereant. Si autem sine perditione quorundam multorum salus
non potest introduci, quantum ad iustitiam tuam, non transeat.
Calicem autem hunc qui bibitur: passionis in multis locis nomi-
nat scriptura. Bibit autem calicem totum qui patitur pro testi-
monio quicquid fuerit ei illatum. Effundit autem accipiens, qui
denegat ne aliquid patiatur. AVG. de Con. euang. Et ne quis eum
putaret patris minuisse potestatem, non dixit: Si facere potest, sed si
fieri potest, & vel si possibile est, & sic diceretur. Si uis, fieri. n. po-
test quod ille voluerit, vnde & Lucas hoc ipsum planē intimauit.
non enim ait: Si fieri potest, sed si vis. H. I. E. A. Vel aliter, nō ait:
Transeat a me calix iste. haec enim esset pro se timens oratio. quae
autem vt a se transeat, rogat non ut ipse praetereatur orat, sed ut
in alterum illud quod ad se transeat, accidat. Totus igitur supra
eos qui passuri erant metus est, atque ideo pro his orat qui passu-
ri post se erant, dicens: Transeat calix a me. i. quomodo a me bibit:
ita ab his bibatur, sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu
mortis. Ideo autem ait: Si possibile est, quia carni & sanguini ho-
rum terror est, & difficile est eorum acerbitate corpora non uinci
humana. Quod autem ait: Non sicut ego uolo, sed sicut tu. Vel-
let quidem eos non pati, ne forte in passione diffidant, si coheredi-
tatis suae gloriam sine passionis suae difficultate mereantur. Non
ergo ut non patiantur rogat, dicens: Non vt ego uolo, sed vt tu
ait, eo quod pater vult vt bibendi calicis in eos ex ipso transeat forti-
tudo, quia ex voluntate patris, non tam per Christum uinci dia-
bolum, quae etiam per eius discipulos oportebat. AVG. in Enchir.
Sic igitur Christus hominem gerens ostendit priuatam quandā
hominis

Trac. 35.

Lib. 3. cap. 4